

NORGES HØYESTERETT

Den 26. april 2019 ble det av Høyesteretts ankeutvalg bestående av dommerne Endresen, Matheson og Noer i

HR-2019-792-U, (sak nr. 19-038713STR-HRET), straffesak, anke over dom:

Påtalemyndigheten

mot

A

(advokat John Christian Elden)

avsagt slik

D O M :

- (1) Saken gjelder påtalemyndighetens anke over frifinnende dom fra Gulating lagmannsrett i sak hvor tiltalen gjaldt underslag og grovt bedrageri. Frifinnelsen er basert på at det ikke var tilstrekkelig bevist at tiltalte opptrådte forsettlig. Spørsmålet er om lagmannsretten etter straffeprosessloven § 38 pliktet å vurdere om det var grunnlag for domfellelse for grovt uaktsomt bedrageri, jf. straffeloven 2005 § 374.
- (2) Ved tiltalebeslutning fra politimesteren i Sør-Vest politidistrikt 20. mars 2018 ble A, født 00.00.1986, satt under tiltale for overtredelse av straffeloven 2005 § 324 om underslag (post I) og § 372, jf. § 371 bokstav a om grovt bedrageri (post II). Det faktiske grunnlaget for post I lyder:

«I mai 2016 på Y, i egenskap av daglig leder i X AS, medvirket han til at B urettmessig tilegnet seg en bil av merke Adria Sonic med kjennemerke SD00000 tilhørende selskapet Z AS. Dette ved å inngå en fiktiv kjøpekontrakt der X AS fremstod som selger og B som kjøper og ved å inngå avtale med DNB finans om fullfinansiering av bilen på kr 1.102.016 og behefte den med salgspant. Han overførte deretter beløpet fra X AS til to bankkontoer disponert av B.»
- (3) Det faktiske grunnlaget for post II lyder:

«Til tid og på sted som nevnt i post I, forholdt han seg som der beskrevet og forledet således DNB til å innvilge B kreditt stor kr 1.102.016.»

- (4) Ved Haugaland tingretts dom 28. september 2018 ble A funnet skyldig i samsvar med tiltalebeslutningen, og straffen ble satt til fengsel i 10 måneder. Han ble i tillegg dømt til å betale erstatning til fornærmede, DNB Bank ASA, med 462 927 kroner.
- (5) A anket til lagmannsretten. Anken gjaldt bevisbedømmelsen under skyldspørsmålet og idømmelsen av erstatning og saksomkostninger.
- (6) Gulating lagmannsrett avsa 26. februar 2019 dom med slik domsslutning:

«A frifinnes.»

- (7) *Påtalemyndigheten* har anket dommen. Anken gjelder saksbehandlingen. Det gjøres gjeldende at lagmannsretten hadde plikt til av eget tiltak å vurdere om forholdet i post II falt inn under straffebestemmelsen om grovt uaktsomt bedrageri etter straffeloven 2005 § 374, jf. straffeprosessloven § 38. Når lagmannsretten ikke har skilt mellom de to tiltalepostene ved drøftelsen av forsettet, bør feil knyttet til den ene tiltaleposten få virkning også for bedømmelsen av den andre. Det er videre en saksbehandlingsfeil at retten ikke har tatt stilling til om vilkårene for erstatning er oppfylt selv om retten ikke har funnet at tiltalte har opptrådt forsettlig.
- (8) Det er lagt ned påstand om at lagmannsrettens dom oppheves.
- (9) A har i korte trekk hevdet at det ikke er gjort saksbehandlingsfeil. Det er intet i tingrettens eller lagmannsrettens dom, eller i aktors påstandsskriv for lagmannsretten, som indikerer at det subsidiært skulle ha vært avsagt dom for grovt uaktsomt bedrageri. Det anføres at det uansett vil være tilstrekkelig å oppheve dommen for så vidt gjelder tiltalebeslutningens post II om bedrageri, og at det ikke er nødvendig å oppheve ankeforhandlingen.
- (10) *Høyesteretts ankeutvalg* kan oppheve lagmannsrettens dom når utvalget enstemmig finner det klart at dommen helt eller delvis bør oppheves, jf. straffeprosessloven § 323 tredje ledd bokstav a.
- (11) Tiltalen i saken gjelder – helt forenklet – at tiltalte skal ha skrevet under på en kontrakt om salg av en bil fra sitt eget firma til B, til tross for at bilen ikke var eid av tiltaltes firma. Formålet med transaksjonen var ifølge tiltalen å gi B kreditt og derved likviditet, som han trengte i forbindelse med et ulovlig låneopptak han hadde gjort i sitt firma. B er dømt for forholdet til en straff av fengsel i tre år.
- (12) Lagmannsretten fant at transaksjonen som tiltalte A var med på, «rent objektivt rammes som underslag og bedrageri». Lagmannsretten fant det imidlertid ikke bevist at tiltalte handlet forsettlig. Lagmannsretten begrunner dette blant annet slik:

«Lagmannsretten er enig med påtalemyndigheten i at det forhold at salget ikke kunne foretas i eget selskap, samt at utbetalingen på kr. 1,1 mill. pga. beløpssperre skulle skje til to konti, er mistenkelig. Lagmannsretten er videre enig med påtalemyndigheten i at en erfaren bilselger som tiltalte er, burde ha 'ant ugler i mosen'. På den annen side kan det ikke ses bort fra at tiltalte stolte på B slik tiltalte har forklart. Det er på det rene at B tidligere har ført ansatte i DNB og C bak lyset for å få tilgang på kapital. Det er da en mulighet for at så er tilfelle også i forhold til tiltalte. Lagmannsretten har oppfattet at B forklarte seg noe mer kategorisk om tiltaltes rolle da han forklarte seg for tingretten enn for lagmannsretten. Hans forklaringer har uansett liten bevisverdi, da det ikke med sikkerhet kan fastslås når han snakker sant og når han snakker usant.»

Lagmannsretten kan etter dette ikke utelukke tiltaltes forklaring, om at han ikke var klar over at han medvirket til B underslag og bedrageri, kan være riktig. Det understøttes til en viss grad også av vitneforklaringene, spesielt regnskapsførerens, gjengitt foran. Det foreligger rimelig tvil som gjør at tiltalte blir å frifinne for tiltalen og for kravet om erstatning. Det følger av dette at han heller ikke plikter å betale saksomkostninger.»

- (13) Som påpekt i anken fra påtalemyndigheten, er også grovt uaktsomt bedrageri straffbart, jf. straffeloven § 374. Det følger av straffeprosessloven § 38 andre ledd at retten kan anvende et annet straffebud enn det tiltalen gjelder så fremt partene har fått anledning til å uttale seg, jf. tredje ledd i bestemmelsen. Under visse forutsetninger vil retten også ha en selvstendig plikt til å vurdere om forholdet rammes av en annen straffebestemmelse, jf. Rt-1982-1380 og Rt-1983-400. I Rt-1982-1380, som gjaldt straff for unnlattelse av betaling av merverdiavgift, uttalte Høyesterett:

«Herredsretten må forstås slik at det er ansett bevist at domfelte har forholdt seg som beskrevet i tiltalebeslutningen, men at kravet til forsett ikke er oppfylt. De forhold tiltalebeslutningen gjelder, er imidlertid straffbare også om det bare er handlet uaktsomt, men da etter merverdiavgiftsloven § 72 første ledd. Retten skulle derfor av eget tiltak ha tatt opp spørsmålet om å henføre forholdet under denne bestemmelse, jfr. straffeprosessloven § 342 annet ledd. Unnlattelsen av å gjøre dette er en saksbehandlingsfeil som må føre til opphevelse av dommen.»

- (14) Slik faktum i vår sak er beskrevet av lagmannsretten, var det et nærliggende spørsmål om tiltalte eventuelt hadde opptrådt grovt uaktsomt og om § 374 om grovt uaktsomt bedrageri kunne få anvendelse. Dette har lagmannsretten ikke vurdert. Unnlattelsen av å overveie dette må her anses som en saksbehandlingsfeil som må føre til at frifinnelsen for post II oppheves.
- (15) Ankeutvalget finner imidlertid ikke grunn til å oppheve frifinnelsen for underslaget i tiltalebeslutningen post I. Det er ingen straffebestemmelse om uaktsomt underslag, og feilen rammer derfor ikke denne tiltaleposten.
- (16) Anken til Høyesterett omfatter etter det opplyste også krav om ny behandling av det sivile kravet. Dette har påtalemyndigheten kompetanse til å begjære, jf. straffeprosessloven § 427 og Bjerke m.fl., Straffeprosessloven, kommentarutgave, 4. utgave 2011, note 2 til § 434.
- (17) Forsvarer har anført at påtalemyndighetens krav om ny behandling av det sivile kravet er fremsatt for seint og ikke oppfyller lovbestemte krav. Fristen for å kreve ny behandling av det sivile kravet er imidlertid ikke preklusiv, jf. § 434 sjette ledd. Det stilles heller ikke spesielle formkrav til kravet om ny behandling, jf. Rt-2006-743 avsnitt 28, som fortsatt må anses dekkende for vilkårene som stilles til påtalemyndighetens krav om ny behandling av sivile krav.
- (18) Det går fram av begrunnelsen fra lagmannsretten som er sitert tidligere at lagmannsretten ikke ga erstatning til fornærmede fordi det «foreligger rimelig tvil som gjør at tiltalte blir å frifinne for tiltalen og for kravet om erstatning». Det kan på denne bakgrunn synes som lagmannsretten også ved vurderingen av erstatningskravet har lagt det strafferettslige beviskravet til grunn. I et tilfelle som dette er det imidlertid tilstrekkelig med klar sannsynlighetsovervekt, jf. Rt-2014-1134 avsnittene 45 flg. med videre henvisninger. Også denne delen av dommen må da oppheves, jf. straffeprosessloven § 347 andre ledd.
- (19) Ankeutvalget finner det etter dette enstemmig klart at dommen må oppheves for så vidt gjelder frifinnelsen for tiltalebeslutningen post II. Utvalget finner etter omstendighetene ikke grunn til også å oppheve ankeforhandlingen, jf. § 347 første ledd. Det vil da være opp til lagmannsretten å avgjøre om det er nødvendig med nye muntlige forhandlinger.

D O M S S L U T N I N G :

Lagmannsrettens dom oppheves for så vidt gjelder frifinnelsen for tiltalebeslutningen post II og for kravet om erstatning.

Wilhelm Matheson
(sign.)

Clement Endresen
(sign.)

Ragnhild Noer
(sign.)